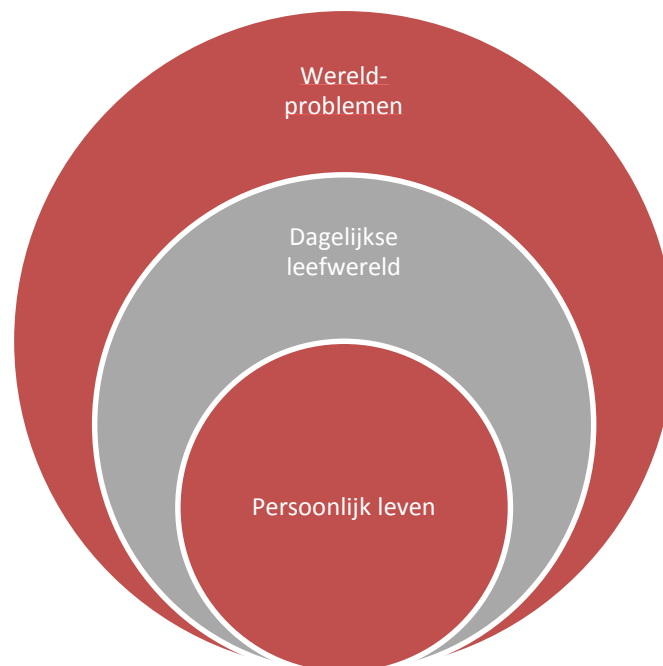

De kerk bidt wat zij gelooft

TEKST: Hans Schaeffer, universitair hoofddocent Praktische Theologie aan de TU Kampen en redacteur van *De Reformatie*.

Bidden is een spiegel van het geloof. Wat je belangrijk vindt en waar jij waarde aan hecht, leg je neer bij de Heer. Dat is ook van toepassing op het gebed in de eredienst: wat de kerk belangrijk vindt en waar zij waarde aan hecht, dat hoor je terug in het gebed. Als we luisteren naar de gebeden van de kerk, wat zegt dat dan over wat wij geloven en niet meer geloven? Die gebedspraktijk is mede bepalend voor de boodschap die we uitdragen.

Onlangs gaf de praktisch-theoloog Sake Stoppels een treffende waarneming door, die mijn eigen ervaring bevestigt. Wie een doorsnee voorbede-gebed in een kerkdienst hoort, zal vaak merken dat er gebeden wordt voor twee belangrijke terreinen van ons leven. In de eerste plaats wordt er intensief gebeden voor persoonlijk wel en wee van gemeenteleden. Ziekte en rouw, psychische problemen en andere zorgen van gemeenteleden worden bij God neergelegd. Zo staan we met elkaar om elkaar heen doordat we elkaar aan Gods zorg en leiding opdragen. In de tweede plaats komen regelmatig de grote (wereld)problemen in onze gebeden ter sprake. We bidden voor landen en voor mensen die lijden onder oorlogsgeweld, honger en epidemieën. Deze twee terreinen zou je de binnenste cirkel en de buitenste cirkel kunnen noemen.

Het huis-tuin-en-keukenleven

Wat veelal ontbreekt in het voorbedengebed is de middelste cirkel. Daarbij gaat het om het gewone leven op school, op ons werk, bij ons thuis. In deze cirkel delen we ons leven regelmatig ook met niet-christenen: bij het boodschappen doen, in de omgang met burens, collega's en klasgenoten. Op het terrein van deze middelste cirkel brengen de meeste gemeenteleden verreweg het grootste gedeelte van hun dag door. Gevolg van de geringe aandacht voor dit terrein in de kerkelijke gebeden is dat er ongemerkt een kloof tussen de zondag en de rest van de week ontstaat. Op zondag staan het persoonlijke geloof en de

wereld-werkelijkheid in ons gebed centraal, maar de verbinding met het echte huis-tuin-en-keuken-leven en onze niet-christelijke naaste lijkt moeilijk te leggen.

Het is ook lastig om die verbinding te leggen. Voorgangers kennen de levenssituaties van gemeenteleden in deze middelste cirkel lang niet altijd goed genoeg. Bovendien zijn onze leefwerelden onvoorstelbaar divers geworden, zodat het vrijwel onmogelijk is in één gebed deze middelste cirkel op een goede manier te verwoorden. De gemeente herkent zich vaak wel in de persoonlijke situaties van medechristenen, en we delen allemaal de grote problemen van deze wereld. Maar we delen maar heel beperkt elkaars 'gewone leven'. Dat maakt het moeilijker om samen invoelbaar te bidden voor het concrete leven op maandag en de rest van de werkweek. Hoe brengen we dan wel onder woorden dat God zich evengoed aan dit dagelijkse leven verbindt? Hoe voorkomen we dat we ongemerkt deze cirkel laten seculariseren?

Oefening

Bidden is sowieso een praktijk die lijnrecht tegenover secularisatie staat. Door te bidden is er immers bewust contact tussen gelovige christenen op aarde en de drie-ene God in de hemel. Het is een uiting van geloof dat wij God niet zien en toch tot Hem spreken. Het is een teken van hoop dat wij bidden in een wereld die zo weinig van God laat zien en zo vaak Hem radicaal tegenspreekt. Het is een teken van vertrouwen dat we ons willen laten opnemen in een manier van leven waarin God centraal staat, terwijl wij mensen zo gemakkelijk God aan de kant zetten en onszelf en onze wereld in het middelpunt plaatsen.

Bidden is daarmee een oefening in christelijk leven: biddend oefenen we ons erin dat we God liefhebben boven alles en onze naaste als onszelf. Wat wij vaak ethiek of moraal of christelijke leefstijl noemen kan alleen bloeien wanneer het geworteld is in de houding van gebed. Het woord 'oefening' moeten we hierbij serieus nemen. Bidden moet je leren. Niet voor niets vragen de leerlingen aan Jezus: 'Heer, leer ons bidden' (Luc. 11:1). Zelfs doorgewinterde christenen moeten zich telkens opnieuw oefenen in het gebed. Deze vraag van de leerlingen bepaalt ons erbij dat bidden geen techniek of gewoonte kan zijn. De Joodse leerlingen wisten heus wel wat bidden was. Maar toen zij Jezus zagen en misschien ook hoorden bidden, raakte iets in zijn manier van bidden hen zo dat ze hun eigen gewoonten en gebruiken plotseling als ontoereikend ervoeren.

Onbegrensd

Wie bidt, wordt zich bewust van de relatie tussen zichzelf en God. Bidden betekent dat wij God vragen Zichzelf, helemaal, zoals Hij is, aan ons te verbinden. Kenmerkend voor het antwoord dat Jezus de leerlingen geeft, is de onbegrensdheid van het bidden. Vader in de hemel mag je om alles vragen wat je nodig hebt. Juist omdat Hij 'onze Vader' is, zal Hij ons alles geven wat wij van Hem vragen.

In de woorden van Jezus klinkt hierin een ongedacht accent: '... hoeveel te meer zal de Vader in de hemel dan niet de heilige Geest geven aan wie Hem erom vragen' (Luc. 11:13). Dit betekent dat God ons op ons gebed Zichzelf wil geven, er helemaal en volledig voor ons en in ons wil zijn. Hij zal niets achterhouden, Hij zal nooit karig of spaarzaam zijn in zijn betrokkenheid op ons. De kleine gelijkenis die Jezus hier uitsprekt en de vergelijkingen die Hij gebruikt, laten dat zien. Wij krijgen geen slang als we om vis vragen, of een schorpioen als we om een ei vragen. In dit kader komt er terecht ruimte voor de lofprijzing. Wie God leert kennen zoals Hij Zichzelf geeft, zal Hem ook prijzen om wie Hij is.

Onverwachte solidariteit

Op deze manier bidden betekent tegelijk dat de grenzen tussen mensen verdwijnen. Bidden plaatst mensen onderling in een onverwachte solidariteit met elkaar. Veel bidden is immers te vatten onder het kopje voorbede, waarbij ik ook het danken voor elkaar en wat wij meemaken of krijgen insluit. Voorbede is een manier van leven waarbij de ander, met heel

haar of zijn leven, bij God gebracht wordt. Het gaat in de gelijkenis van Jezus uit Lucas 11 over het vragen om brood, maar opvallend genoeg om brood dat een ánder nodig heeft, niet over wat jijzelf nodig hebt. Jezus leert hier bidden voor de ánder. Hij leert ons hier wat voorbede is: bidden voor het welzijn van de ander die soms onverwacht in ons dagelijks leven inbreekt.

Voorbede ontspringt in de binnenste cirkel: ik ervaar zelf een noodzaak om te bidden. Tegelijk raakt dat ook de middelste cirkel: in mijn dagelijkse samenleven met de ander breekt mijn leven open naar anderen. Uiteindelijk omvat dit bidden ook de breedte van Gods schepping wereldwijd waarin de zorg voor het dagelijkse leven vaak zo intens bedreigd wordt.

Vorming

Dit alles betekent dat het bidden in de kerkdienst steeds opnieuw verbonden moet worden met het geleefde geloof in de praktijk van alledag. Dit geldt trouwens voor alle onderdelen van de liturgie. Je kunt stellen dat in de liturgie het christelijke leven focus krijgt. Dat wil dan zeggen: in alles wat er in de eredienst gebeurt – het bidden, lezen, luisteren, zingen, dopen en avondmaal vieren – oefent de gemeente zich in het christelijke leven. Nog voordat je bewust christelijk gaat handelen ben je als christen veelal gevormd door wat je in kerkdiensten meemaakt. Je bent onderdeel van het gezamenlijke zingen, je maakt doopsbedieningen mee, je ziet de gemeente avondmaal vieren. Deze vorming begint vaak als kind zodat je inderdaad eerst gevormd wordt en pas gaandeweg dit christelijk leven ook persoonlijk gaat vormgeven in je eigen bestaan.¹

Voor christenen in onze tijd is het belangrijk deze vormende kracht van liturgische praktijken niet te onderschatten en haar te benutten. Het zijn *praktijken*, dat wil zeggen: wat christenen in de loop van eeuwen zich hebben eigengemaakt als oefeningen, waardoor wij ingebracht worden in het grote verhaal van Gods daden in en voor zijn schepping in nood. Daarbij hoort ook het gezamenlijke bidden in de liturgie.

Balans

Samen bidden waarbij één voorbidder het gebed uitspreekt, betekent dat hij of zij altijd tót God bidt: 'U' en 'uw'. Als voorbidder onderbreek je het samen bidden wanneer je ineens óver God spreekt. Een voorbidder doet er verder ook veel moeite voor de diversiteit aan geloofservaringen te verwoorden: zowel de weerstanden als het genieten van God worden benoemd. Ten slotte wordt, net als in de preek, een balans gezocht tussen aandacht voor alle drie de cirkels. Ook de middelste cirkel van de dagelijkse leefwereld krijgt in een goede liturgische gebedspraktijk volop aandacht. Op die manier probeert de voorbidder de gemeenteleden al biddend in te bedden in Gods toegewende aandacht voor zijn schepping om haar te redden.

Geve God ons voorbidders die zó bewust de tijd nemen om al biddend met de gemeente in een kerkdienst de levensverhalen van christenen te verbinden aan Gods reddingsplan met zijn wereld. Dan wordt het liturgische gebed een gezamenlijke oefening om in een gesecculariseerde wereld de band met God te beleven.

¹ Voor een uitvoerige beschrijving en verantwoording van deze opvatting van liturgie als vorming, zie James K.A. Smith, *Desiring the Kingdom. Worship, Worldview, and Cultural Formation*. Baker Academic: Grand Rapids 2009.